

Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) z perspektywy 20 lat doświadczeń

The Performance Analysis for Research Libraries (AFBN) from the perspective of 20 years of experience

Lidia Derfert-Wolf

Członkini Zespołu AFBN w latach 2001–2022

 <https://orcid.org/0000-0003-4424-1159>

e-mail: lidia.derfertwolf@int.pl

Abstract. The article presents the Performance Analysis for Research Libraries (AFBN) project from a historical perspective and in the context of its current development. It discusses the project inception, objectives, and underlying principles, as well as the teams involved, data statistics, indicators, and registered libraries. The article also highlights the project's strengths and weaknesses, emphasizing the potential of the gathered data that remains underutilized by the registered libraries. Lastly, several recommendations for the future are provided, primarily focusing on research regarding the impact and value of libraries.

Keywords: AFBN, Performance Analysis for Research Libraries, performance indicators, library statistics.

Wprowadzenie

Podsumowując rozmaite działania, planując obchody zbliżających się jubileuszy przedsięwzięć, zastanawiamy się czasem, co można uznać za kluczowy początek. Na przykład w przypadku baz danych: czy był to pomysł, czy pierwsze wymierne rezultaty – rekordy, wyniki badań itp. W czasie od pomysłu do pierwszych oczekiwanych wyników zazwyczaj tworzone są grupy inicjatywne, opracowywane zostają szczegółowe koncepcje, zdobywane są środki finansowe, testowane wdrożenia. Koniec XX wieku obfitował w Polsce w znaczące

projekty biblioteczne, których podstawą była współpraca międzybiblioteczna. Wtedy to powstały katalog centralny NUKAT i baza zawartości czasopism technicznych BazTech. Po etapie zapewnienia nowoczesnych źródeł dostępu do zasobów informacyjnych podjęto tematy nowoczesnego zarządzania bibliotekami, w tym pro jakościowego podejścia do kierowania nimi. Tak narodził się pomysł analizowania funkcjonowania bibliotek naukowych w skali kraju. Warto podkreślić jest fakt, że wszystkie te przedsięwzięcia były inicjatywami oddolnymi, wywodzącymi się z pasji grup zaangażowanych bibliotekarzy.

O projekcie AFBN – początki i stan aktualny

Pomysł analizy funkcjonowania bibliotek i badania ich efektywności pojawił się w trakcie realizacji kilku istotnych projektów bibliotecznych i konferencji, do których należy zaliczyć:

- konferencję organizowaną przez Bibliotekę Główną Akademii Ekonomicznej (BG AE)¹ w Krakowie (1998) „Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej”²,
- konferencję organizowaną przez Bibliotekę Politechniki Lubelskiej (2000) „Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych”³,
- konferencję organizowaną przez BG AE w Krakowie (2001) „Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych”⁴,
- projekt „TEMPUS JEP 13242-98: Development of Library Management as a Part of the University Total Quality Management” (1999–2000) – realizowany przez biblioteki Politechniki Krakowskiej, Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy (ATR)⁵, Uniwersytetu Szczecińskiego i Politechniki Świętokrzyskiej oraz cztery biblioteki z Unii Europejskiej⁶.

W trakcie tych przedsięwzięć podkreślano brak narzędzia umożliwiającego wieloaspektowe badanie bibliotek, na podstawie nie tylko danych

¹ Obecnie: Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

² *Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej*, Kraków 1998.

³ *Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych*, Kazimierz Dolny 2000.

⁴ *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych*, Kraków 2001.

⁵ Obecnie: Politechnika Bydgoska im. J.J. Śniadeckich.

⁶ L. Derfert-Wolf, *Modernizacja zarządzania biblioteką jako część zarządzania przez jakość w Uczelni*, w: *Międzynarodowa konferencja „Zarządzanie przez jakość w bibliotece akademickiej”*, Bydgoszcz – Gniew, 10–13 września 2000 r., red. L. Derfert-Wolf, B. Bednarek-Michalska, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/atr/tempus.html> [dostęp: 15.05.2023].

statystycznych, ale także wskaźników. Dane gromadzone – i symbolicznie prezentowane publicznie – przez GUS były niewystarczające wobec wymagań dyrektorów bibliotek. Bezpośredni wpływ na kolejne działania miały przebieg oraz formułowane wnioski na konferencji BG AE w 2001 roku. Celem spotkania było wypracowanie metodologii i kryteriów pomocnych do oceny (rankingu) polskich bibliotek naukowych. Konferencję poprzedziło wypełnienie przez biblioteki ankiet, które miały zobrazować różne aspekty ich funkcjonowania (budżet, wydatki, wskaźniki finansowe, zbiory, użytkownicy, pracownicy), a wygłaszane referaty stanowiły analizę zebranych danych. W sformułowanych podczas konferencji wnioskach zalecano m.in. kontynuację badań porównawczych, weryfikację ankiety, stworzenie interaktywnej aplikacji do gromadzenia i analizowania danych i opracowanie standardów funkcjonowania bibliotek naukowych. Po krakowskiej konferencji zawiązał się (wtedy nieformalny) Zespół ds. Standaryzacji (obecnie Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych – ZSBN)⁷, którego zadaniem było opracowanie sposobu realizacji powyższych wniosków. Przede wszystkim podjęto próbę stworzenia nowej wersji ankiety służącej do badań porównawczych. Pierwsza jej wersja powstała w lipcu 2002 roku na podstawie ankiety przygotowanej na krakowską konferencję oraz kwestionariusza „Analiza funkcjonowania biblioteki z uwzględnieniem wybranych wskaźników efektywności” opracowanego i wdrożonego w ramach wspomnianego projektu TEMPUS JEP. Ankieta – zawierająca 49 rozbudowanych pytań – uwzględniała wszystkie elementy systemu bibliotecznego i jego otoczenia oraz procesy i usługi biblioteczne, pogrupowane w następujące działy: pracownicy, zbiory biblioteczne, budżet, infrastruktura, udostępnianie zbiorów, usługi informacyjne, dydaktyka, własne wydawnictwa i bazy danych, współpraca bibliotek, organizacja imprez bibliotecznych, aktywność zawodowa pracowników. Założono, że liczba i forma pytań będą podlegać ciągłym modyfikacjom. Starano się przy tym wprowadzać zmiany konieczne, wynikające głównie ze zmieniających się usług biblioteczno-informacyjnych, z zachowaniem zasadniczego zrębu ankiety, aby umożliwić prowadzenie długoletnich analiz i badań porównawczych. Jednocześnie – opierając się na wzorcach zagranicznych i propozycjach sygnalizowanych

⁷ Zespół w składzie: Lidia Derfert-Wolf (Politechnika Bydgoska – wtedy Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy), Ewa Dobrzyńska-Lankosz (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Wanda Dziadkiewicz (Uniwersytet Śląski w Katowicach), Mirosław Górny (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Elżbieta Górka (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy), Marek Górski (Politechnika Krakowska), Artur Jazdon (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Małgorzata Kłossowska (Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie), Anna Sokołowska-Gogut (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – wtedy Akademia Ekonomiczna), Teresa Wildhardt (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie – wtedy Akademia Pedagogiczna).

w krajowej literaturze – wytypowano 42 wskaźniki funkcjonalności, które miały być obliczane na podstawie danych podawanych w ankietach i miały stanowić podstawę analiz i badań porównawczych. Należy tu dodać, że inspiracją do powstania i rozwoju projektu analizy funkcjonowania bibliotek naukowych były i są międzynarodowe normy dotyczące statystyki bibliotecznej⁸ i wskaźników funkcjonalności⁹ oraz podobne inicjatywy w innych krajach¹⁰.

Równolegle zespół pracował nad przygotowaniem programu komputerowego do gromadzenia i analizy danych. Koncepcję i podstawową wersję programu stworzono w ATR w Bydgoszczy przy współudziale studentów Wydziału Telekomunikacji i Elektrotechniki. Przyjęto kluczowe założenia obowiązujące do dziś, a mianowicie:

- dyrektorzy lub uprawnione osoby z bibliotek będą mogli wypełniać, modyfikować i wysyłać dane online, przy czym zatwierdzanie ankiet będzie funkcją dostępną wyłącznie dla dyrektorów,
- wskaźniki funkcjonalności będą automatycznie obliczane na podstawie danych z ankiet,
- poprawność wypełnienia wybranych pól w ankiecie będzie automatycznie weryfikowana,
- ZSBN będzie miał możliwość zestawiania danych zbiorczych z danego roku i/lub na przestrzeni kilku lat,
- dyrektorzy bibliotek uzyskają dostęp do funkcji analizowania danych i wskaźników efektywności własnej biblioteki w danym roku lub na przestrzeni lat oraz porównywania ich wartości z uśrednionymi wartościami (średnią arytmetyczną, medianą, wartością minimalną i maksymalną) w odpowiednich grupach bibliotek.

Na podstawie tej koncepcji złożono wnioski do właściwego dla szkolnictwa wyższego ministerstwa (wtedy Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu) o dofinansowanie opracowania aplikacji internetowej – dotację otrzymano we wrześniu 2002 roku. W pierwszej wersji aplikacja składała się z:

- witryny internetowej (il. 1),
- modułu dla administratora przeznaczonego głównie do rejestrowania bibliotek i osób uprawnionych do korzystania z ankiety,

⁸ Kolejne edycje ISO 2789 Informacja i dokumentacja. Międzynarodowa statystyka biblieczna, tłumaczone również na język polski.

⁹ Kolejne edycje ISO 11620 Informacja i dokumentacja. Wskaźniki funkcjonalności bibliotek, tłumaczone również na język polski.

¹⁰ L. Derfert-Wolf, *Standardy funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce. Stan prac Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych*, w: *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej*, Łódź, 23–25 czerwca 2004 r. *Materiały konferencyjne*, Łódź 2004, s. 21–39.

- modułu dla wypełniających ankiety zdalnie – elektroniczne wersje kwestionariuszy dla bibliotek akademickich oraz branżowych i publicznych o statusie naukowych,
- bazy do przechowywania i przetwarzania danych z wymienionych ankiet,
- modułu do analizy statystycznej danych z bazy.

The image shows a screenshot of a website titled "Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce". The page has a yellow header with a navigation menu containing five items: "Informacje ogólne", "Instrukcje", "Ankiety", "Wyniki badań", and "Przydatne linki". Below the menu, the main heading reads "Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce". The introductory text states: "Problem analizy funkcjonowania bibliotekach naukowych i standaryzacji przewija się w Polsce od kilku lat i jest przedmiotem badań, artykułów oraz konferencji naukowych. Z tych ostatnich wymienić trzeba trzy konferencje:" followed by a list of three conferences. Below this, the text describes the goal of the latest conference: "Celem ostatniej konferencji było wypracowanie metodologii i kryteriów pomocnych do oceny (rankingu) polskich bibliotek naukowych (akademickich, publicznych, PAN/PAU, resortowych i innych). Konferencję poprzedziło przygotowanie i wypełnienie przez część bibliotek ankiet, które miały zobrazować rozmaite aspekty funkcjonowania bibliotek, takie jak: budżet, wydatki, wskaźniki finansowe, zbiory, użytkownicy, pracownicy. Wygłoszone referaty były analizą wyników ankiet. Podczas konferencji sformułowano następujące wnioski:" followed by a bulleted list of three conclusions.

Il. 1. Pierwsza witryna internetowa projektu „Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce” (2002)

Źródło: własne zasoby archiwalne.

W 2003 roku aplikacja została wdrożona na serwerze Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu (il. 2) i jesienią tego samego roku udostępniono bibliotekom program do gromadzenia danych statystycznych, z prośbą o wypełnianie ankiet danymi z 2002 roku. Należy podkreślić, że udział w przedsięwzięciu od początku był i jest nadal całkowicie dobrowolny, wymaga jedynie rejestracji biblioteki przez dyrektora. Do maja 2004 roku w AFBN zarejestrowały się 52 biblioteki naukowe różnych typów, w tym 47 akademickich (39 państwowych i 8 niepaństwowych), 3 publiczne i 2 branżowe. Natomiast ankietę za 2002 rok w całości wypełniło 17 bibliotek, w tym 16 akademickich i 1 publiczna. W liczbie placówek, które wypełniły i zatwierdziły ankiety, największą grupę stanowiły biblioteki uczelni technicznych (8).

W 2004 roku prace ZSBN zostały wpisane do zadań Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych (obecnie Konferencji Dyrektorów Bibliotek

II. 2. Witryna internetowa projektu „Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce” w latach 2003–2012

Źródło: <http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/> [dostęp: 15.05.2023].

Akademickich Szkół Polskich – KDBASP). W tym samym roku podpisano formalne porozumienie w sprawie realizacji projektu Analiza Funkcjonowania Polskich Bibliotek Naukowych pomiędzy uczelniami, w których zatrudnieni byli członkowie zespołu. Koordynatorem prac został Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM), pełniący tę funkcję do dziś. W porozumieniu – prolongowanym potem w latach 2006, 2012, 2018 i 2023¹¹ – określono cele projektu:

- pozyskiwanie danych w celu opracowania oraz analizy wskaźników i standardów dla bibliotek naukowych w Polsce,
- opracowywanie i publikowanie rocznych raportów na podstawie wymienionych analiz,
- prowadzenie badań porównawczych wyników analizy ze wskaźnikami i standardami funkcjonowania zagranicznych bibliotek naukowych;

¹¹ *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych. Informacje ogólne*, <https://afb.sbp.pl/afbn/informacje-ogolne/> [dostęp: 15.05.2023].

- opracowanie i modyfikacja metod oraz narzędzi systematycznej oceny działania, wpływu i wartości bibliotek naukowych, opartych na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności, a także badaniach odbiorców usług bibliotecznych.

Tekst porozumienia zawiera również zapisy ważne dla wszystkich bibliotek wypełniających ankietę, mówiące m.in. o tym, że dyrektorzy polskich bibliotek naukowych mają dostęp do bazy danych w zakresie wprowadzania, przeglądania i analizowania danych dotyczących biblioteki, którą reprezentują, oraz o tym, że wszelkie dane szczegółowe zawarte w bazie danych są poufne i nie mogą być w żadnej formie rozpowszechniane bez zgody ZSBN oraz instytucji, których dotyczą.

W kolejnych latach systematycznie gromadzono dane głównie z bibliotek szkół wyższych i zaledwie kilku innych naukowych (publicznych i branżowych), prezentowano publicznie wyniki analiz w postaci wskaźników podawanych w czterech miarach (średnia arytmetyczna, mediana, maksimum, minimum), z podziałem na następujące kategorie:

- wskaźniki ogólne,
- wskaźniki finansowe,
- wskaźniki dotyczące zbiorów (stan, przyrost, opracowanie),
- wskaźniki dotyczące usług (udostępnianie zasobów, usługi informacyjne, szkolenia),
- wskaźniki dotyczące pracowników, struktury organizacyjnej i aktywności zawodowej,
- zdalne usługi katalogowe, wydawnictwa własne, współpraca bibliotek, imprezy.

Każdego roku weryfikowano kwestionariusz ankiety oraz zestaw wskaźników funkcjonalności, których już w 2004 roku było 78. Modyfikacje dokonywane były przede wszystkim na podstawie uwag bibliotekarzy z zarejestrowanych bibliotek, jak również systematycznego przeglądu literatury przedmiotu i norm międzynarodowych.

W 2010 roku Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP) zaprosiło do współpracy przedstawicieli ZSBN oraz przedstawicieli innych typów bibliotek w Polsce, tworząc zespół ds. badania efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych, działający w ramach realizacji *Strategii SBP na lata 2010–2021*¹². W wyniku wspólnych prac – bazując na dorobku AFBN – stworzono nową, doskonalszą wersję oprogramowania, służącego bibliotekom naukowym, publicznym i pedagogicznym, z uwzględnieniem specyfiki każdej z tych grup¹³.

¹² *Strategia Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021*, <http://www.sbp.pl/repository/SBP/statut-nowelizacja-2013.pdf> [dostęp: 15.05.2023].

¹³ W związku z powstaniem podprojektów AFB dedykowanych bibliotekom publicznym (AFBP) i pedagogicznym (AFBE) w AFBN nie było już potrzeby gromadzenia danych

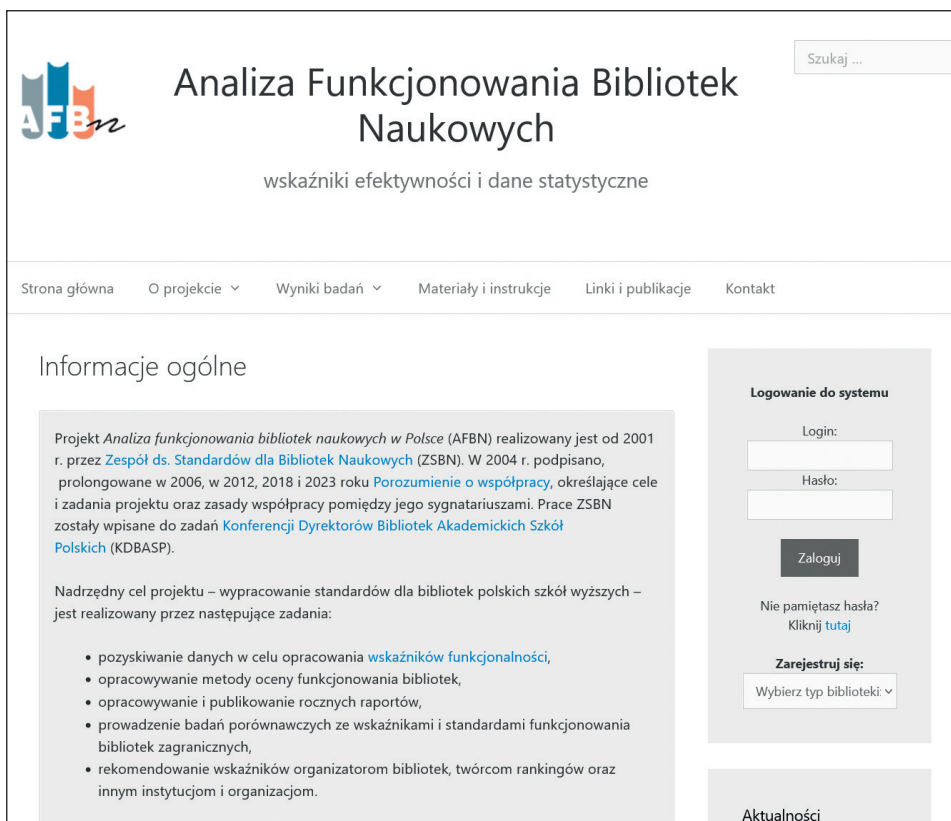
W ramach AFBN dokonano gruntownego przeglądu kwestionariusza ankiety oraz zestawu wskaźników i od 2014 roku gromadzono dane z bibliotek (za 2013 rok) na podstawie zmodyfikowanego formularza danych. Najistotniejsze zmiany dotyczyły danych finansowych, które odtąd były podawane przez biblioteki w wartościach bezwzględnych (zamiast procentowych). Przy tej okazji przeanalizowano szczegółowo zakres gromadzonych danych w AFBN i GUS, starając się tak zmodyfikować ankietę AFBN, aby dane do obydwu źródeł były w maksymalnym stopniu ujednoczone pod względem brzmienia zarówno samych pytań, jak również objaśnień. Odzwierciedleniem tego w oprogramowaniu było umieszczenie w formularzu ikonki GUS (o zróżnicowanym zabarwieniu), oznaczających całkowitą lub częściową zgodność danych wymaganych w AFBN z danymi podawanymi do GUS. Interfejs użytkownika i administratorów również uległ znacznym modyfikacjom, dzięki którym łatwiej przeprowadza się analizy i porównania. Wyniki badań w postaci tabel z uśrednionymi wartościami wskaźników dla poszczególnych typów bibliotek na przestrzeni lat oraz wszelkie przydatne informacje prezentowane są od 2014 roku w nowej witrynie projektu (il. 3).

W 2015 roku, po podpisaniu przez KDBASP i SBP *Zasad funkcjonowania projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek*, podjęto prace nad wspólnym projektem AFB, którego celem jest opracowanie i wdrożenie jednolitych metod oraz narzędzi systematycznej oceny działania bibliotek naukowych (AFBN), pedagogicznych (AFBE) i publicznych (AFBP), na podstawie międzynarodowych norm i doświadczeń bibliotek zagranicznych. AFBN działa nadal we własnych strukturach i na mocy kolejnych porozumień o współpracy, jednak ściśle współpracuje w ramach AFB z bibliotekami publicznymi i pedagogicznymi, zwłaszcza w obszarze rozwoju wskaźników i funkcjonalności oprogramowania. Najbardziej spektakularnym efektem tych działań okazały się opracowanie ujednoczonej metody i kwestionariusz ankiety badań satysfakcji użytkowników bibliotek, w wyniku czego możliwe było dodanie do formularza AFBN w 2017 roku nowego wskaźnika: „satysfakcja użytkownika”¹⁴. Stało się to po przeprowadzeniu pierwszych ogólnopolskich badań satysfakcji użytkowników, do których przystąpiły zainteresowane biblioteki¹⁵.

naukowych bibliotek publicznych. Zamknięto również moduł dla bibliotek branżowych ze względu na bardzo niski odsetek wypełniających ankietę.

¹⁴ E. Strzelczyk, *Przyszłość bibliotek w rękach użytkowników*, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz 2018, s. 236–248.

¹⁵ L. Derfert-Wolf, J. Sobiela, E. Strzelczyk, A. Zawałkiewicz, *Ogólnopolskie badania satysfakcji użytkowników bibliotek szkół wyższych w 2017 r. – raport*, http://pliki.sbp.pl/afb/afbnew/Sprawozdanie_akademickie_2018.pdf [dostęp: 15.05.2023].

Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych
wskaźniki efektywności i dane statystyczne

Strona główna O projekcie Wyniki badań Materiały i instrukcje Linki i publikacje Kontakt

Informacje ogólne

Projekt *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce* (AFBN) realizowany jest od 2001 r. przez [Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych \(ZSBN\)](#). W 2004 r. podpisano, prolongowane w 2006, w 2012, 2018 i 2023 roku [Porozumienie o współpracy](#), określające cele i zadania projektu oraz zasady współpracy pomiędzy jego sygnatariuszami. Prace ZSBN zostały wpisane do zadań [Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich \(KDBASP\)](#).

Nadrzędny cel projektu – wypracowanie standardów dla bibliotek polskich szkół wyższych – jest realizowany przez następujące zadania:

- pozyskiwanie danych w celu opracowania [wskaźników funkcjonalności](#),
- opracowywanie metody oceny funkcjonowania bibliotek,
- opracowywanie i publikowanie rocznych raportów,
- prowadzenie badań porównawczych ze wskaźnikami i standardami funkcjonowania bibliotek zagranicznych,
- rekomendowanie wskaźników organizatorom bibliotek, twórcom rankingów oraz innym instytucjom i organizacjom.

Logowanie do systemu

Login:

Hasło:

Zaloguj

Nie pamiętasz hasła?
[Kliknij tutaj](#)

Zarejestruj się:
Wybierz typ biblioteki ▾

Aktualności

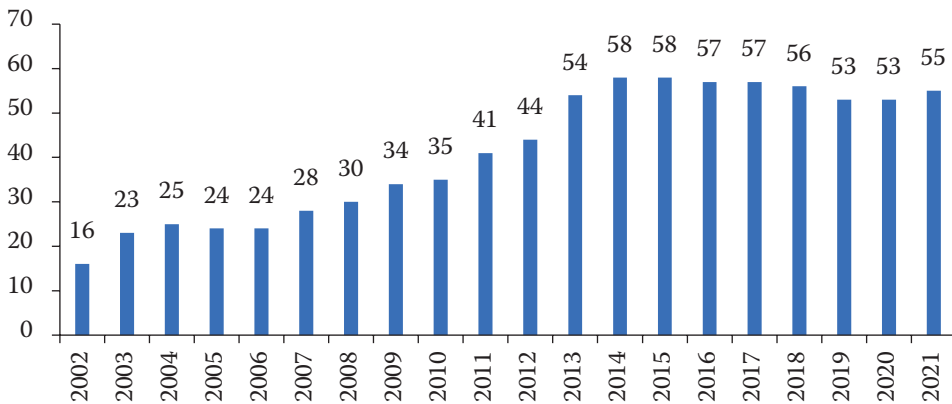
II. 3. Witryna internetowa AFBN funkcjonująca od 2013 roku

Źródło: Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych, <http://afb.sbp.pl/afbn/> [dostęp 15.05.2023].

Aktualny formularz danych statystycznych AFBN za 2022 rok liczy 55 rozbudowanych pytań, na podstawie których obliczanych jest 116 wskaźników funkcjonalności. Zarówno pytania, jak i wskaźniki podlegają systematycznym przeglądom. W ciągu kolejnych lat dodawano pytania adekwatne do rozwoju usług bibliotecznych (np. biblioteki cyfrowe, repozytoria, dane badawcze), jak również sytuacji społecznej (np. pandemii COVID-19). W bazie są zarejestrowane 74 biblioteki¹⁶, a wśród nich: 21 uczelni technicznych, 20 uniwersytetów, 10 uczelni medycznych, 4 ekonomiczne, 3 artystyczne, 3 rolnicze i przyrodnicze, 2 akademie wychowania fizycznego i 1 o statusie „inna”. Jednak dla wyników badań najistotniejsze są liczby bibliotek, które zatwierdzały formularze danych w poszczególnych latach, gdyż tylko w wypadku takich wyliczane były

¹⁶ Wśród zarejestrowanych bibliotek jest dziesięć z uczelni niepublicznych i tylko jedna z nich nadal uczestniczy w badaniach, a pozostałe przestały podawać dane w 2019 roku.

wskaźniki i prowadzone analizy. Stan ten w odniesieniu do bibliotek uczelni publicznych na przestrzeni lat ilustruje wykres 1, na którym do roku 2012 widać wyraźnie tendencję wzrostową. W latach 2013 i 2014 – podczas wdrażania nowego oprogramowania i promocji projektu – liczba bibliotek aktywnie wypełniających ankiety wzrosła do 58. Spadek w roku 2019 można wytłumaczyć wprowadzoną zasadą podawania przez ZSBN uśrednionych wartości wskaźników w raportach rocznych wyłącznie w przypadku, gdy przynajmniej połowa funkcjonujących bibliotek określonego typu wypełni i zatwierdzi formularz za dany rok. Wówczas wycofały się z badań np. biblioteki uczelni artystycznych i rolniczych, niespełniające tego warunku. Analiza wyników badań z lat 2002–2021 pokazuje, że najliczniejsze grupy jednostek biorących udział w badaniach stanowią biblioteki uniwersytetów, uczelni technicznych i medycznych.

Wykres 1. Liczba bibliotek uczelni publicznych, które przekazywały dane statystyczne do bazy AFBN w latach 2002–2021

Źródło: opracowanie własne.

Omawiając historię i aktualny stan AFBN, nie sposób nie wspomnieć o ludziach związanych z realizacją projektu. Pierwszy skład Zespołu ds. Standaryzacji (zob. przypis 7) na przestrzeni lat ulegał zmianom. W czasie najintensywniejszego rozwoju, aż do osiągnięcia 20-lecia, najbardziej aktywny skład AFBN stanowili (w kolejności alfabetycznej): Lidia Derfert-Wolf (Politechnika Bydgoska, koordynator merytoryczny), Ewa Dobrzyńska-Lankosz (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Mirosław Górny (UAM), Marek M. Górski (Politechnika Krakowska), Artur Jazdon (UAM – kierownik projektu), Maria Sidor (Wyższa Szkoła Biznesu – NLU w Nowym Sączu), przy istotnym wsparciu merytorycznym i programistycznym pracownic Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu: Hanny Wesołowskiej-Mis i Agaty Hintz. W 2018 roku powołano pięcioosobowy zespół konsultantów merytorycznych odpowiedzialnych

za weryfikację formularzy danych z poszczególnych typów bibliotek uczelni publicznych. W 2023 roku stali się oni członkami ZSBN na podstawie nowelizacji porozumienia o współpracy podpisanego przez sześć uczelni¹⁷. ZSBN tworzą obecnie: Małgorzata Dąbrowicz (UAM, kierownik zespołu), Anna Dodot (UAM), Marek M. Górski (Politechnika Krakowska), Dawid Kościelny (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu), Stanisław Skórka (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Edyta Strzelczyk (Politechnika Warszawska, administrator merytoryczny), Sandra Szczepanowska (UAM), Anastazja Śniechowska-Karpińska (Uniwersytet Medyczny w Lublinie), Małgorzata Świrad (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu).

AFBN – mocne i słabe strony

Podsumowując ponad 20-letnie funkcjonowanie AFBN, warto zastanowić się nad „blaskami i cieniami” tej działalności. Niewątpliwie za największy dorobek należy uznać ogromny potencjał zebranych danych, uzyskanych dzięki dużemu zaangażowaniu zarejestrowanych bibliotek. Stanowi on uśrednione wartości 116 wskaźników funkcjonalności¹⁸ gromadzonych w ciągu 20 lat przez ponad 50 bibliotek, głównie uczelni publicznych. Jest to podstawowe narzędzie – w postaci publicznie dostępnych danych – do dokonywania wszelkiego rodzaju analiz czy porównań. Kolejnym cennym zasobem są surowe dane (150 w 2022 roku) – dostępne wyłącznie dla zarejestrowanych bibliotek – które można z łatwością pobrać z bazy i wykorzystywać do wieloaspektowych analiz własnej biblioteki. Ich uśrednione wartości może wygenerować ZSBN i przekazywać zainteresowanym (np. liczby pracowników z określonym wykształceniem w bibliotekach danego typu w latach 2002–2021).

Kolejną wartością projektu AFBN jest gromadzenie danych w skali kraju, na podstawie ujednoczonego formularza z rozbudowanym systemem objaśnień i komentarzy, w dużym stopniu zgodnego z formularzem K-03 GUS oraz zaleceniami norm międzynarodowych. Z jednej strony stanowi to duże ułatwienie dla odpowiadających na pytania bibliotek, które mogą czerpać dane wprost z tych podawanych do GUS. Dodatkowo dane wprowadzane do bazy AFBN są dwustopniowo weryfikowane – najpierw przez automatyczny system

¹⁷ Ze względu na brak aktywności bibliotek uczelni niepublicznych od 2023 roku nie mają one swojego reprezentanta w ZSBN i nie biorą udziału w gromadzeniu danych statystycznych.

¹⁸ Liczba wskaźników zmieniała się w trakcie realizacji projektu, jednak w miarę stała obowiązuje od 2013 roku. Zob. *Wykaz wskaźników funkcjonalności obliczanych na podstawie danych z 2022 r.*, https://afb.sbp.pl/afb/wp-content/uploads/2023/02/AFBN_wskazniki_2022_portal.pdf [dostęp: 15.05.2023].

wykrywania błędów arytmetycznych, a następnie przez konsultantów merytorycznych. Z drugiej strony biblioteki biorące udział w projekcie mogą dzięki standaryzacji gromadzonych danych porównywać wyniki własnej placówki ze średnimi w danej grupie bibliotek¹⁹, natomiast badacze mogą porównywać różne zjawiska występujące w bibliotekach polskich i zagranicznych²⁰.

Z powyższych wartości wynika następną mocną stroną projektu AFBN – bogaty katalog korzyści dla zarejestrowanych bibliotek, które wypełniają corocznie formularze z danymi statystycznymi. Wśród korzyści można wymienić przede wszystkim: systematyczne gromadzenie i archiwizowanie danych w jednym miejscu, nieograniczony dostęp do danych własnej biblioteki, automatyczne generowanie wskaźników efektywności oraz porównywanie wartości wskaźników własnej biblioteki z uśrednionymi danymi określonej grupy bibliotek. Zgromadzony w ciągu tylu lat zasób danych biblioteki umożliwia ich łatwe przeglądanie i analizę według różnych kryteriów na przestrzeni lat, pobierania do różnych celów i dalsze wykorzystywanie. Niewątpliwymi zaletami są też opieka merytoryczna ze strony ZSBN, oferowane materiały i szkolenia. Wszystkie te wartości AFBN powinny w rezultacie wpływać na lepsze zarządzanie bibliotekami, w tym m.in. monitorowanie realizowanych usług, kontrolowanie wydatków, kierowanie personelem czy zarządzanie zbiorami zarówno w perspektywie długoterminowej, jak również w codziennych działaniach.

Istnieją dowody wykorzystania danych AFBN do powyższych celów²¹. Niemniej mamy też świadomość zbyt niskiego stopnia czerpania zysków z ogromnego potencjału projektu, co stanowi jego słabą stronę. W przeprowadzonych w 2021 roku badaniach ankietowych na temat wykorzystania danych i wskaźników funkcjonalności w bibliotekach różnych typów wzięły udział tylko 34 biblioteki akademickie. Wprawdzie większość respondentów wykazała korzystanie z AFBN w celu analizowania danych i wskaźników na przestrzeni lat (82%) czy porównania własnych danych i wskaźników ze średnimi w danej

¹⁹ Zob. np. E. Dobrzyńska-Lankosz, Analiza porównawcza wybranych wskaźników funkcjonalności jako przykład wykorzystania AFBN w zarządzaniu biblioteką, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz 2018, s. 219–233; J. Sobielga, *Analiza zmian ustroju bibliotek za pomocą wskaźników funkcjonalności*, w: *Jak wykorzystać potencjał danych AFB – badanie funkcjonalności i wpływu bibliotek*. Seminarium, 12 września 2022, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2022/09/12.09.Seminarium_prezentacjaJS_1_.pdf [dostęp: 15.05.2023].

²⁰ Por. L. Derfert-Wolf, *Kim jesteśmy, co robimy, czym dysponujemy – środowisko bibliotek szkół wyższych w Polsce*, w: *I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź 12–14.06.2019*, red. I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf, Stowarzyszenie EBIB, 2019, Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26, https://ebiboj.sbp.pl/index.php/Mat_konf/article/view/625/664 [dostęp: 15.05.2023].

²¹ *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych. Linki i publikacje*, <https://afb.sbp.pl/afb/lnki/> [dostęp: 15.05.2023].

grupie bibliotek (71%), jednak tylko 43% sporządza na ich podstawie raporty roczne, a 28% używa ich w celu promocji i rzecznictwa w sprawie bibliotek. Badania pokazały również, że częstotliwość korzystania z AFBN nie jest zadowalająca, gdyż tylko 28% badanych określiła je jako stałą praktykę, a 60% deklarowała sporadyczne wykorzystanie²². Przyczyn takiego stanu rzeczy można szukać z pewnością w ciągle za słabej promocji projektu, a przede wszystkim popularyzacji metod analizy danych. Spore opóźnienia w publikowaniu raportów AFBN też mają przypuszczalnie wpływ na przydatność danych i wskaźników AFBN. Opóźnienia z kolei wynikają ze zwłoki w wypełnianiu formularzy statystycznych, co nie pozwala zakończyć badań w satysfakcjonującym dla wszystkich terminie. Powodem jest tu pewnie dobrowolność składania ankiet AFBN, w odróżnieniu np. od obowiązkowej sprawozdawczości dla GUS. Warto dodać, że ZSBN czynił starania, by zainteresować projektem ministerstwa czy konferencje rektorów, co mogłoby wpłynąć jeśli nie na obowiązek wypełniania ankiet, to na pewno na zwiększenie liczby aktywnych bibliotek. Próby te nie zakończyły się jednak sukcesem.

Słabą stroną projektu AFBN – mającą związek z pozostałymi niedociągnięciami – jest brak stałego dofinansowania przedsięwzięcia, tak istotnego dla całego środowiska. Jedynie utrzymanie bazy danych (jej struktury i oprogramowania) jest dofinansowywane ze środków pozyskiwanych przez SBP. Nie pozwalają one jednak na taki rozwój projektu, który podniósłby znacznie jego atrakcyjność pod względem technologicznym. Chodzi tu głównie o bardziej efektywne i zachęcające do korzystania prezentowanie wyników badań, jak również możliwości przeprowadzania własnych analiz. Natomiast całkowity brak finansowania pracy ZSBN, weryfikacji danych i sporządzania raportów rocznych z pewnością wpływa na opóźnienia, mało atrakcyjne formy prezentacji wyników badań oraz niewystarczającą promocję, mimo ogromnego zaangażowania całego zespołu.

Przyszłość AFBN – kilka rekomendacji

Wiele ze wskazanych słabych stron AFBN można starać się eliminować, co przyczyni się do dalszego rozwoju projektu. Doświadczenie z ostatnich kilku lat pokazuje, że intensywna promocja projektu na konferencjach i webinarach oraz szkolenia (stacjonarne i zdalne) skutecznie wpłynęły na poprawę

²² J. Sobielga, *Wykorzystanie danych i wskaźników funkcjonalności w bibliotekach różnych typów (na podstawie badań ankietowych)*, w: *Seminarium „Od statystyki bibliotecznej do badań wpływu i wartości bibliotek” – 13 września 2021 roku*, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2021/10/Jolanta-Sobielga_Wykorzystanie-danych-1.pdf [dostęp 15.05.2023].

terminowości wypełniania formularzy i dołączenie do projektu kilku bibliotek. Opracowane w 2023 roku narzędzie – arkusz kalkulacyjny do wizualizacji wskaźników funkcjonalności AFBN²³ – będzie kolejnym czynnikiem motywującym do szerszego wykorzystania zgromadzonych danych. Arkusz umożliwia – za pomocą niemal jednego kliknięcia – przedstawienie wskaźników funkcjonalności danej biblioteki w postaci tabel i wykresów, a także porównanie ich z wartościami średnimi (medianami) dla grupy bibliotek podobnego typu oraz wszystkich bibliotek uczestniczących w projekcie (il. 4).

Pełniejszy obraz funkcjonowania bibliotek akademickich w Polsce można by uzyskać dzięki ich stuprocentowemu udziałowi w projekcie AFBN. Obecnie najbardziej wiarygodne wyniki badań dotyczą bibliotek uniwersytetów, uczelni technicznych i medycznych. Zapewne ideałem byłoby obowiązkowe wypełnianie formularzy AFBN (starano się o to, ale wiadomo, że takie rozwiązanie jest mało prawdopodobne).

Cele i rezultaty AFBN są zbieżne z inicjatywami wielu państw, w których przygotowuje się krajowe zestawy danych statystycznych i/lub wskaźników efektywności, zbieranych każdego roku w celu opracowywania zbiorczych analiz lub badań porównawczych, np. benchmarkingu. Zajmują się jednak tym – w odróżnieniu od AFBN, który jest projektem realizowanym na zasadzie partnerstwa kilku uczelni – biblioteki narodowe, stowarzyszenia bibliotekarskie lub inne organizacje, przeważnie we współpracy z organem administracji rządowej ds. nauki albo edukacji i innymi instytucjami. Zbieranie danych niejednokrotnie jest obowiązkowe, zwłaszcza jeśli biblioteki są finansowane z budżetu państwa. Należy podkreślić, że w większości krajów biblioteki przekazują dane tylko do jednego źródła (np. biblioteki narodowej), które często dystrybuuje je do innych (np. urzędów statystycznych). Pozwala to przede wszystkim na ujednoczenie danych w skali kraju oraz zaoszczędzenie pracy bibliotekarzom, co ma niebagatelne znaczenie. Warto też dodać, że w niektórych państwach podkreśla się otwarty charakter danych jako informacji o instytucjach finansowanych ze środków publicznych, a np. w Finlandii są one dostępne na wolnej licencji Creative Commons BY 4.0²⁴. Te doświadczenia mogą stanowić rekomendacje dla przyszłego rozwoju krajowej statystyki bibliotecznej, jak również AFBN.

²³ *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych. Materiały i instrukcje*, <https://afb.sbp.pl/afb/materialy/> [dostęp: 15.05.2023].

²⁴ L. Derfert-Wolf, *Statystyka biblioteczna i badania funkcjonalności bibliotek na świecie. Wybór projektów realizowanych w 2021 roku*, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2021, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2021/12/Statystyka_biblioteczna.pdf [dostęp: 15.05.2023].

Il. 4. Przykładowy rezultat wizualizacji wskaźników funkcjonalności AFBN w arkuszu kalkulacyjnym *Wybierz wskaźnik z listy*. *Wybierz wskaźnik z listy* - instrukcja pracy z arkuszem, oprac. E. Sirzelczyk, https://afb.sbp.pl/afb/wp-content/uploads/2023/03/instrukcja_arkusz_wykresyAFBN.pdf [dostęp 15.05.2023].

Kolejnym kierunkiem rozwoju AFBN powinno być poszerzenie pola badań o ocenę wpływu (np. na sukcesy studentów) i wartości bibliotek²⁵. Powszechnie bowiem już wiadomo, że tradycyjne statystyki czy pomiary funkcjonalności i jakości nie dostarczają przekonujących, niepodważalnych dowodów wpływu usług bibliotecznych. Nie są też wystarczająco skorelowane ze środowiskiem, w którym biblioteki funkcjonują, z nadrzędnymi celami strategicznymi – dane statystyczne (np. liczba zbiorów, liczba wypożyczeń) nie dowodzą wkładu biblioteki w misję i cele uczelni, w tym jej oddziaływania na wyniki kształcenia studentów oraz rezultaty prowadzonych badań naukowych²⁶. Te sygnalizowane od kilku dekad potrzeby środowiska bibliotekarskiego i wymagania organizatorów doprowadziły do wypracowania nowego podejścia do oceny usług bibliotecznych, głównie z punktu widzenia użytkowników oraz zmian zachodzących w ich postawach czy umiejętnościach. Model tego rodzaju badań został opisany i poparty przykładami w normie międzynarodowej *Metody i procedury oceny wpływu bibliotek*²⁷, w której wpływ rozumiany jest jako oddziaływanie bibliotek i ich usług na jednostki i/lub społeczeństwo. Obszary oraz aspekty oceny wpływu i wartości usług bibliotecznych pokazują wyraźną zasadniczą zmianę podmiotu badań. W tradycyjnej ocenie kluczowe było to, co się liczy dla biblioteki, jej osiągnięcia (nakłady i wyniki), a użytkownik odgrywał jedną z ról w procesach realizowanych przez bibliotekę. Natomiast badanie rezultatów i wpływu zdecydowanie koncentruje się na użytkownikach oraz korzyściach, jakie odnoszą oni z usług biblioteki, i zmianach, jakie w nich zachodzą. Drugim trendem w ocenie i pomiarze wpływu jest przejście od samej biblioteki do szerszego kontekstu – instytucji, w której biblioteka działa.

Badania wartości i wpływu bibliotek akademickich nie były w Polsce prowadzone w takim zakresie, jak to przedstawiono w wymienionej normie. Niemniej spory potencjał tkwi w dorobku projektu AFBN, i to nie tylko w formie materiału badawczego, ale również w postaci doświadczeń z badań ankietowych satysfakcji użytkowników, które można wzbogacić o pytania dotyczące oddziaływania usług bibliotecznych i korzyści wynikających z nich dla użytkowników. Badania takie powinny być poprzedzone analizą danych i wskaźników z AFBN pod kątem przydatności do oceny wpływu bibliotek, określeniem

²⁵ L. Derfert-Wolf, *Badania wpływu i wartości bibliotek akademickich – narzędzia, pomiary, dobre praktyki*, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz 2018, s. 289–306.

²⁶ F. Salisbury, J. Peasley, *Measuring the academic library: Translating today's inputs and outputs into future impact and value*, „Information and Learning Science” 2018, t. 119 (1/2), s. 109–120.

²⁷ Wersja polska: PN-ISO 16439:2019-11 Informacja i dokumentacja – Metody i procedury oceny wpływu bibliotek.

obszarów badawczych w zakresie wartości i wpływu bibliotek szkół wyższych, wyborem usług, których oddziaływanie należałoby ocenić, oraz analizą dostępności niezbędnych danych spoza AFBN: innych danych bibliotecznych (np. historia wypożyczeń, analiza logowań do baz danych) i danych z uczelni (wyniki studentów w nauce, dane dotyczące grantów badawczych). Przy wyborze metod i technik badawczych oraz opracowaniu kwestionariuszy ankiet (dla studentów i pracowników naukowych) pomocne będą wymieniona norma PN-ISO 16439:2019-11 oraz najnowsza edycja normy dotyczącej wskaźników funkcjonalności bibliotek²⁸, w której opisano nowy wskaźnik: „Postrzegany wpływ”. Metodą jego badania jest analiza odpowiedzi na zamknięte pytanie o korzyści z wizyty w bibliotece lub wykorzystania jej usług online. Przykładowymi odpowiedziami w ankiecie dla pracowników naukowych są: „biblioteka pomaga mi być na bieżąco w zakresie interesujących mnie tematów”, „biblioteka wspierała mnie w moich projektach badawczych i publikacjach”, „uzyskałem istotne informacje, których nie można znaleźć nigdzie indziej”, „biblioteka pomogła mi zaoszczędzić czas”.

Podsumowanie

Dotychczasowy dorobek projektu AFBN – pokaźny zbiór danych i wskaźników statystycznych zgromadzonych przez zarejestrowane biblioteki oraz wiedza i doświadczenie wszystkich osób zaangażowanych – stanowi ogromny potencjał, gotowy do wykorzystania w zarządzaniu biblioteką. W szczególności dane AFBN mogą być przydatne do podejmowania decyzji, monitorowania własnych osiągnięć w porównaniu z podobnymi placówkami, działań rzeczniczych, tworzenia polityki opartej na faktach oraz kształtowania dobrych relacji we własnych uczelniach. Zebrane dane mogą też służyć do dalszych badań i dyskusji na temat kondycji polskich bibliotek szkół wyższych, uzupełniając materiały gromadzone i publikowane przez GUS.

Zakrojona na szerszą skalę promocja projektu, popularyzacja metod analizy danych oraz dzielenie się w środowisku bibliotekarskim pozytywnymi efektami korzystania z danych AFBN przyczynią się z pewnością do ich szerszego wykorzystania i nieograniczania się jedynie do przekazywania danych do bazy. Natomiast poszerzenie badań o ocenę wpływu korzystania z biblioteki ułatwi zarządzającym uzasadnianie nakładów ponoszonych na usługi biblioteczne, informowanie władz uczelni o efektach usług oraz promowanie roli i znaczenia bibliotek dla ich użytkowników i społeczeństwa.

²⁸ ISO 11620:2023 Information and documentation – Library performance indicators.

Bibliografia

- Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych*, Kraków: Akademia Ekonomiczna 2001.
- Derfert-Wolf L., *Badania wpływu i wartości bibliotek akademickich – narzędzia, pomiary, dobre praktyki*, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University 2018, s. 289–306.
- Derfert-Wolf L., *Kim jesteśmy, co robimy, czym dysponujemy – środowisko bibliotek szkół wyższych w Polsce*, w: I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź 12–14.06.2019, red. I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf, Stowarzyszenie EBIB, 2019, Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26, https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/625/664 [dostęp: 15.05.2023].
- Derfert-Wolf L., *Modernizacja zarządzania biblioteką jako część zarządzania przez jakość w Uczelni*, w: *Międzynarodowa konferencja „Zarządzanie przez jakość w bibliotece akademickiej”*, Bydgoszcz – Gniew, 10–13 września 2000 r., red. L. Derfert-Wolf, B. Bednarek-Michalska, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/atr/tempus.html> [dostęp: 15.05.2023].
- Derfert-Wolf L., *Standardy funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce. Stan prac Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych*, w: *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej*, Łódź, 23–25 czerwca 2004 r. *Materiały konferencyjne*, Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej 2004, s. 21–39.
- Derfert-Wolf L., *Statystyka biblioteczna i badania funkcjonalności bibliotek na świecie. Wybór projektów realizowanych w 2021 roku*, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2021, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2021/12/Statystyka_biblioteczna.pdf [dostęp: 15.05.2023].
- Derfert-Wolf L., Sobielga J., Strzelczyk E., Zawalkiewicz A., *Ogólnopolskie badania satysfakcji użytkowników bibliotek szkół wyższych w 2017 r. – raport*, http://pliki.sbp.pl/afb/afbn/new/Sprawozdanie_akademickie_2018.pdf [dostęp: 15.05.2023].
- Dobrzyńska-Lankosz E., *Analiza porównawcza wybranych wskaźników funkcjonalności jako przykład wykorzystania AFBN w zarządzaniu biblioteką*, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University 2018, s. 219–233.
- ISO 11620:2023 Information and documentation – Library performance indicators.
- PN-ISO 16439:2019-11 Informacja i dokumentacja – Metody i procedury oceny wpływu bibliotek.
- Salisbury E., Peasley J., *Measuring the academic library: Translating today's inputs and outputs into future impact and value*, „Information and Learning Science” 2018, t. 119 (1/2), s. 109–120. DOI: <https://doi.org/10.1108/ILS-07-2017-0068>
- Sobielga J., *Analiza zmian ustroju bibliotek za pomocą wskaźników funkcjonalności*, w: *Jak wykorzystać potencjał danych AFB – badanie funkcjonalności i wpływu bibliotek*. Seminarium, 12 września 2022, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2022/09/12.09.Seminarium_prezentacjaJS_1_.pdf [dostęp: 15.05.2023].

Sobielga J., *Wykorzystanie danych i wskaźników funkcjonalności w bibliotekach różnych typów (na podstawie badań ankietowych)*, w: *Seminarium „Od statystyki bibliotecznej do badań wpływu i wartości bibliotek” – 13 września 2021 roku*, https://afb.sbp.pl/wp-content/uploads/2021/10/Jolanta-Sobielga_Wykorzystanie-danych-1.pdf [dostęp: 15.05.2023].

Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych, Kazimierz Dolny: Politechnika Lubelska 2000.

Strzelczyk E., *Przyszłość bibliotek w rękach użytkowników*, w: *Biblioteka przyszłości: wyzwania – trendy – zagrożenia. Wybrane zagadnienia z zakresu zarządzania bibliotekami uczelni wyższych*, red. M.W. Sidor, Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University 2018, s. 236–248.

Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej, Kraków: Akademia Ekonomiczna 1998.

Lidia Derfert-Wolf

Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) z perspektywy 20 lat doświadczeń

Streszczenie. W artykule zaprezentowano projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) w ujęciu historycznym i w kontekście aktualnego rozwoju. Omówione zostały początki realizacji i cele oraz założenia projektu, zespoły osób zaangażowanych, stany liczbowe danych, wskaźników i zarejestrowanych bibliotek. Przedstawiono również mocne i słabe strony projektu, podkreślono potencjał zgromadzonych danych i zwrócono uwagę na zbyt słabe ich wykorzystanie przez zarejestrowane biblioteki. Na koniec wskazano kilka rekomendacji na przyszłość, dotyczących głównie badań wpływu i wartości bibliotek.

Słowa kluczowe: AFBN, Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych, badanie efektywności bibliotek, statystyka biblioteczna.

Tekst wpłynął do Redakcji 29 czerwca 2023 roku.

